

راه کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد

گزارشی از نشست شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی

و پیشرفت به سمت مرزهای دانش، از جمله هدف‌های تعریف شده برای حوزه آموزش و پرورش در سند تحول است.» محمدیان با اشاره به سال‌های قبل از پیروزی انقلاب اسلامی تصریح کرد: «در سال ۱۳۵۵ نرخ باسوادی در کشور ۵۴ درصد بود که از این میزان، سهم زنان ۴۶ درصد بود. از طرف دیگر، با توجه به جمعیت ۳۵ میلیونی، فقط ۳۲۷ هزار نفر در کشور تحصیلات بالاتر از دیپلم داشتند. اما طی چهار دهه اخیر تعداد دانشجویان کشور ۲۰ برابر شده است. به همین دلیل با افزایش سطح توقع از حوزه تعلیم و تربیت مواجه هستیم و این حوزه باید به سمت ارتقای سطح کیفیت در تحصیلات پایه حرکت کند.» معاون وزیر آموزش و پرورش ادامه داد: «اکنون بیش از ۶۰ درصد تولید کتاب‌های آموزشی، استاندارد است. و توصیه می‌شود، خانواده دانش‌آموزان نیز به دنبال تأمین کتاب‌های استاندارد و خوب برای فرزندان خود باشند. از صدا و سیما نیز انتظار داریم، کالاهای استاندارد و مجوزدار را تبلیغ کند. متأسفانه با وجود همه تذکرات سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، این روند همچنان در حال انجام است.»

معاون وزیر آموزش و پرورش، با اشاره به اظهارات یکی از مسئولان دولتی درباره وجود مافیای انتشار کتاب‌های کمک‌درسی، افزود: «این مقام مسئول در یک مصاحبه تلویزیونی اظهار نظر آشفته‌ای داشت و سخنانی غیرکارشناسانه

«شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» که متشکل از معاونان وزارتخانه، نمایندگان ناشران و تولیدکنندگان منابع آموزشی غیرمکتوب، مدیران کل دفاتر تألیف کتاب‌های درسی و نمایندگان نهادهای فرهنگی مانند شورای عالی انقلاب فرهنگی، صدا و سیما و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی است، به منظور سیاست‌گذاری و ایجاد وحدت رویه در امر سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی تشکیل می‌شود. این شورا در آخرین نشست خود راه کارهای مقابله با کتاب‌های غیراستاندارد را مورد بررسی قرار داده است.

جلسه «شورای سیاست‌گذاری سامان‌دهی منابع آموزشی و تربیتی» با حضور حجت‌الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان، رئیس سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش، محمد ناصری، مدیرکل دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، فریبا کیا، معاون دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، محمود امانی‌طهرانی، مدیرکل دفتر تألیف کتاب‌های درسی و جمعی از کارشناسان و نمایندگان ناشران برگزار شد.

در این نشست، حجت‌الاسلام محمدیان با بیان اینکه در همه جای ایران به دنبال آموزش و پرورش با کیفیت هستیم، گفت: «هدف از آموزش کودکان لازم‌التعلیم در سراسر کشور، دستیابی به آموزش و پرورش با کیفیت در تمامی عرصه‌های دانش است. خوب زیستن و مقابله با ناتوانی تحصیلی، متوازن حرکت کردن

ایراد کرد که این باعث می‌شود، ارزش و اقتدار آموزش و پرورش لطمه بخورد و اعتماد به مدرسه خدشه‌دار شود. گردش مالی ۳۳ هزار میلیارد تومانی تولید کتاب‌های کمک‌درسی به معنای آن است که هر دانش‌آموز به‌طور میانگین دو میلیون تومان کتاب کمک‌درسی خریداری می‌کند. در حالی که چنین چیزی نیست و من این ادعا را رد می‌کنم.»

وی ادامه داد: «این مقام مسئول در بخشی از اظهارنظرهای خود گفته بود که کتاب‌های درسی همه‌ساله تغییر می‌کنند. من با وی تماس گرفتم و اعلام کردم کتاب‌های درسی همه‌ساله تغییر نمی‌کنند، بلکه این تغییر به‌صورت پلکانی است. بر اساس سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، ما موظف هستیم هر سال دو پایه را تغییر دهیم که از پایه اول ابتدایی شروع شده است. در سال تحصیلی جاری، سیر تغییرات کتاب‌های درسی به پایه یازدهم رسید و در نهایت سال آینده به کتاب‌های پایه دوازدهم می‌رسد. منطق کتاب‌های درسی این است که هر پنج سال یک‌بار بازنگری شود و یکی از دلایل ایجاد تحول در آموزش و پرورش هم تغییر پایه به پایه کتاب‌های درسی است.» محمدیان افزود: در خصوص بخش دیگر اظهارات این مقام مسئول که مدعی شد، مافیای آموزش و پرورش پشت کتاب‌های کمک‌درسی است، این تهمت است. البته موافق هستم که در حوزه کتاب‌های کمک‌درسی، گردش مالی زیادی داریم که این گردش به سبب پررونق بودن بازار کنکور است. ما خود شاکي این موضوع هستیم، چرا که اهداف سند تحول را تخریب می‌کند. رویکرد ما در تغییر کتاب‌های درسی، ارتقای خلاقیت است، در حالی که تست زدن، خلاقیت دانش‌آموزان را از بین می‌برد. اما به دلیل اینکه کنکور بازار پررونقی دارد، گروهی نمی‌خواهند این فضا را از دست بدهند و به خانواده‌ها به شکل خاصی اهمیت کنکور را القا می‌کنند. با احترامی که برای این مسئول محترم قائلیم، انتظار داریم در خصوص وظایف وزارتخانه متبوعش در بحث کودکان کار و سامان‌دهی آن‌ها برای ادامه تحصیل در مدارس اقدام کند.»

محمد ناصری، مدیر کل «دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی» با تأکید بر همراهی سازمان آموزش و پرورش و ناشران آموزشی گفت: «طی حدود ۱۵ سال همکاری آموزش و پرورش با ناشران، بدون آنکه آموزش و پرورش از جنبه قهری ورود پیدا کند، همواره همکاری معقولی داشته‌ایم. در ارتقای سطح همراهی ناشران عمومی با آموزش و پرورش فقط به این مورد اشاره کنم که در دوره گذشته جشنواره کتاب‌های آموزشی و تربیتی، ۷۲ درصد کتاب‌هایی که در حوزه داستانی عمومی برای جشنواره ارسال شدند، مناسب و استاندارد بودند.»

وی در پاسخ به سؤال قدیانی، نماینده ناشران کودک و نوجوان، در خصوص ورود کتاب‌های غیراستاندارد به کتابخانه‌های مدارس و اختصاص بودجه جداگانه‌ای برای خرید کتاب‌های کمک‌درسی در مدارس افزود: «سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی

آموزشی سال گذشته حداقل پنج کارگاه آموزشی با ناشران برگزار کرد و در کنار آن سعی دارد، با به‌روز کردن راهنماهای تولید کتاب و معرفی کتاب‌های مناسب به مدارس، از ورود کتاب‌های نامناسب و استاندارد به مدارس جلوگیری کند. این همواره دغدغه ماست که کتابخانه‌های مدارس به منابع آموزشی استاندارد مجهز باشند.»

در ادامه سالکی، نماینده «انجمن ناشران آموزشی»، با اشاره به آمار و ارقامی که از گردش بالای مالی در حوزه انتشارات کتاب‌های کمک‌درسی خبر می‌دهد، گفت: «این آمار و ارقام به هیچ‌وجه صحت ندارند. مجموع گردش مالی نشر بیش از ۱۲۰۰ میلیارد تومان نیست و فروش ناشران آموزشی هم حدود ۳۰۰ میلیارد تومان است. این بدان معناست که سرانه دانش‌آموزی ناشران کتاب‌های کمک‌درسی حدود ۲۵ هزار تومان است.

وی افزود: رسانه‌ها، سامانه‌ها و روش‌های جدید آموزشی، رویکردهای تازه‌ای را در فضای آموزش ایجاد کرده‌اند که سبب شده است، صنعت نشر در حوزه کتاب دچار انقباضاتی شود.

سالکی با مثبت ارزیابی کردن رویکرد تشویقی آموزش و پرورش در ارتباط با ناشران خوب تصریح کرد:

«صرفاً صدور بیانیه و ابلاغ آن به مدارس برای تغییر نگاه نسبت به استفاده از کتاب‌های مناسب، کارایی ندارد و معاونت پرورشی وزارت آموزش و پرورش باید بودجه جداگانه‌ای به این منظور اختصاص دهد. صنعت نشر کسب‌وکاری است که باید از آن حمایت کنیم. در غیراین صورت شاهد خبرهای خوبی نخواهیم بود.»

نماینده انجمن ناشران آموزشی با تأکید بر ضرورت افزایش سرعت تدوین استانداردهای

کتاب‌های کمک‌آموزشی در وزارت آموزش و پرورش گفت: «به نظرم حلقه مفقوده میان استانداردهای ناشران و وزارت آموزش و پرورش، برنامه اجرایی برای تولید محتواست. اکنون در دانشگاه‌های دنیا دستورالعمل‌های اجرایی لازم در این خصوص موجودند که مدیران، مشاوران و کارشناسان را درگیر و هدایت می‌کنند.»

وی با انتقاد از فرم‌های ارزیابی آموزش و پرورش اظهار تأسف کرد که دستورالعمل‌ها در این خصوص به‌صورت شفاف در اختیار ناشران قرار نمی‌گیرد. باید فرم‌های کارشناسان آموزش و پرورش در اختیار کارشناسان آموزشی قرار گیرد و جلسات توجیهی لازم هم برگزار شوند.

سالکی با اشاره به اینکه ۹۹ درصد مؤلفان کتاب‌های کمک‌آموزشی را معلمان تشکیل می‌دهند، از سوی انجمن ناشران آموزشی برای شرکت در برنامه عملیاتی و آموزشی معلمان در حوزه تولید محتوا اعلام آمادگی کرد.

برجکی، نماینده «اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به

سالکی: فروش ناشران آموزشی حدود ۳۰۰ میلیارد تومان است. این بدان معناست که سرانه دانش‌آموزی کتاب‌های کمک‌درسی حدود ۲۵ هزار تومان است

شکایات آموزش و پرورش» سخنران بعدی بود. او با بیان اینکه تاکنون دو جلسه حول محور مصوبه ۸۲۸ برگزار شده است، گفت: «ما به طور مشخص می‌خواهیم بدانیم که آیا باید از ورود کتاب‌های غیراستاندارد به مدارس جلوگیری کنیم یا مقابل کتاب‌های غیرضروری هم بایستیم. چرا که با گلایه مکرر والدین مبنی بر بالا بودن حجم کتاب‌های درسی هم مواجهیم. در ارتباط با ماده ۷ آیین‌نامه که در خصوص همکاری نهادها و الزام دستگاه‌هایی مانند صدا و سیما در برخورد با روش‌ها و کتاب‌های آموزشی غیراستاندارد توضیح می‌دهد، به نظر می‌رسد که رسیدن به اهداف مورد نظر فقط از طریق این مصوبه امکان‌پذیر نیست. لازم است آیین‌نامه دیگری مثلاً از سوی شورای عالی انقلاب فرهنگی در این خصوص به تصویب برسد.»

برجکی، با اشاره به عملکرد سازمان متبوعش در برخورد با تخلفات، گفت: «بازرسان ما در برخورد با کتاب‌ها یا حتی اشیای آموزشی فاقد مجوز، آن‌ها را به‌عنوان تخلف مدیر مدرسه ثبت می‌کنند و این رویکرد فارغ از مصوبه اخیر برخورد با کتب غیراستاندارد، مدنظر اداره کل ارزیابی عملکرد و پاسخ‌گویی به شکایات آموزش و پرورش بوده است. پیشنهاد می‌کنم، فهرست مواد و رسانه‌هایی که دارای مجوز هستند، از طریق سامانه‌ای قابل مشاهده باشند تا آموزش و پرورش بتواند به راحتی با موارد غیراستاندارد برخورد کند.»

نماینده اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات آموزش و پرورش، با تأکید بر اینکه باید در اولیا نسبت به کتاب‌هایی که کد سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی را ندارند، حساسیت ایجاد کنیم، گفت: «در حال حاضر به دلیل غلبه کنکور بر فضای فکری اولیا و دانش‌آموزان، برخی اولیا حتی از کتاب‌هایی که غیراستاندارد هم هستند، با این توجیه که می‌توانند به موفقیت فرزندشان در کنکور کمک کنند، استفاده می‌نمایند. در حالی که باید با ایجاد سازوکاری مناسب در مدارس، مدیران ملزم به استفاده از یک منبع برای هر درس شوند تا بحث گستردگی کتاب‌های کمک‌درسی را محدود کنیم. بازرسان ما در بحث گستردگی آزمون‌ها با موارد بسیاری از برگزاری آزمون در مدارس توسط مدیران مواجه می‌شوند. ضمن آنکه گاهی تخفیف‌های عجیب و غریب روی کتاب‌های کمک‌آموزشی توسط مدیران مدارس اعمال می‌شود. سؤال این است که آیا سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی می‌تواند روی قیمت‌گذاری کتاب‌ها نظارت داشته باشد تا تخفیف قابل توجهی داشته باشیم؟»

احمدی، نماینده «انجمن ناشران فرهنگی الکترونیکی» در ادامه، با گلایه از عدم حضور نماینده‌ای از سوی معاونت فرهنگی و پرورشی آموزش و پرورش، گفت: «متأسفانه حداقل با آنچه من

احمدی: من یک بار از یک معلم فیزیک متبحر خواستم که بررسی کند، آقایی که در تلویزیون فیزیک تدریس می‌کند و روش‌های تست‌زنی را توضیح می‌دهد، چقدر صحیح می‌گوید. او گفت که در ۹۰ درصد مواقع به اشتباه آموزش می‌دهد

می‌بینم، تغییر زیادی در محتوای کتاب‌های کمک‌درسی صورت نگرفته است. در مدرسه فرزند من، در دوره پیش‌دانشگاهی از ابتدای سال تاکنون، بیش از سه میلیون تومان از هر دانش‌آموز پول گرفته‌اند تا کتاب‌های کمک‌آموزشی ناشران معروف را خریداری کنند.»

وی با نقد عملکرد صدا و سیما در بحث آموزش دانش‌آموزان گفت: «از ۴ بعدازظهر تا ۸ و ۹ شب گروه‌های آموزشی در شبکه‌های تلویزیون روی این موضوع کار می‌کنند. من یک بار از یک معلم فیزیک متبحر خواستم که بررسی کند، آقایی که در تلویزیون فیزیک تدریس می‌کند و روش‌های تست‌زنی را توضیح می‌دهد، چقدر صحیح می‌گوید. او گفت که در ۹۰ درصد مواقع به اشتباه آموزش می‌دهد.»

احمدی با اشاره به ورود اپراتور تلفن همراه اول با عنوان «#۳*» در بحث آموزش دانش‌آموزان گفت: «موضوع ممیزی به راحتی توسط مدیران مدارس قابل کنترل است و آن‌ها می‌توانند متولی این موضوع باشند. یعنی حوزه آموزش و پرورش، خود می‌تواند سامانه‌ای طراحی کند و ناشران با ثبت نام در این سامانه از شما مجوز بگیرند. چرا همچنان باید دانش‌آموزان پای تلویزیون بنشینند و نگاه کنند که با دخالت اپراتور تلفن همراه اول در بحث ممیزی قرار است چه اتفاقی بیفتد؟»

زارعی، نماینده «آموزش و پرورش تهران» گفت: «متأسفانه حتی در نمایشگاه‌هایی مانند یاد یار مهربان هم شاهد فراوانی کتاب‌های غیراستاندارد هستیم. کتاب‌های مزبور در کتابخانه‌های مدارس هم هستند. این مسائل نشان می‌دهند، باید راهکارهای جدی‌تری برای برخورد با این کتاب‌ها داشته باشیم. باید تمهیداتی اندیشیده شود که دانش‌آموزان و معلمان، هرگز به سوی این کتاب‌ها نروند. باید با تولید کتاب‌های استاندارد در حوزه یاددهی - یادگیری و رفع مانع‌های قرار گرفتن این کتاب‌ها در اختیار ذی‌نفعان، مانع قرار گرفتن کتاب‌های غیراستاندارد در کتابخانه‌های مدارس شویم.»

وی ادامه داد: باید سامانه‌ای را آماده و از طریق آن کتاب‌های آموزشی الکترونیکی را معرفی کنیم تا معلمان، دانش‌آموزان و والدین بتوانند با قیمت کف به این کتاب‌ها دست یابند. در این صورت به بحث کمک به حفظ محیط‌زیست هم با کاهش مصرف کاغذ کمک کرده‌ایم.»

زارعی با اشاره به موضوع ارزیابان گفت: «به‌نظر می‌رسد، معلمان بهترین ارزیابان هستند. چون معلمان با محتوای کتاب‌های درسی که سند رسمی هستند، به خوبی آشنایی دارند. باید تلاش کنیم از داور معلمان استفاده کنیم. ضمن آنکه باید ملاک‌های ارزیابی به‌طور شفاف در اختیار بخش خصوصی هم قرار گیرد تا آن‌ها تولیدات استاندارد داشته باشند. معاونت آموزشی، پرورشی و تمام معاونت‌های مربوط در وزارت آموزش و پرورش باید یکدیگر را همراهی کنند تا مصوبه ۸۲۸ به درستی پیاده شود.»

ریاحی، نماینده «مرکز فناوری اطلاعات و رسانه‌های دیجیتال

در ضمن دفتر تألیف کتاب‌های درسی آمادگی دارد، کارگاه‌هایی را برای آموزش مؤلفان برگزار کند.»

حجت‌الاسلام والمسلمین محی‌الدین بهرام محمدیان در انتها و در یک جمع‌بندی کلی، ضمن خرسندی از حضور نماینده اداره کل ارزیابی عملکرد و رسیدگی به شکایات آموزش و پرورش در این نشست، گفت: «این موضوع سبب می‌شود تا پیش‌بینی کنیم که نظارت بر اجرای مصوبات ما در مدارس جدی گرفته می‌شود. برگزاری جلساتی با معاونت‌های اجرایی در مدارس و جلساتی هم با سازمان نوسازی مدارس در دستور کار قرار دارد. ضمن آنکه پیشنهاد‌های شما در خصوص راه‌اندازی سامانه نظارت هم حتماً مورد بررسی قرار می‌گیرد.»

معاون وزیر آموزش و پرورش، با تأکید بر اینکه بحث نظارت بر کتاب‌ها باید بین آموزش و پرورش و وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی حل شود، افزود: «اگر وزارت ارشاد مایل است خود ارزیابی را پیگیری کند، ما هم ملاک‌های خودمان را در اختیار آن‌ها می‌گذاریم تا لحاظ شود. در غیر این صورت، آن‌ها می‌توانند زیرساخت‌های نظارتی خود را به آموزش و پرورش منتقل کنند تا ما نظارت را دنبال کنیم.»

وی با انتقاد مجدد از روالی که صدا و سیما پیش گرفته است، گفت: «من به شخصه رویه کار یکی از گروه‌های آموزشی را که از بچه‌ها می‌خواستند با آن‌ها برای راهنمایی و مشاوره در کنکور تماس بگیرند، پیگیری کردم. این گروه‌ها پس از چندبار تماس با بچه‌ها، آن‌ها را برای بستن قرارداد به دفتر می‌کشاند و پول‌های چندمیلیونی مطالبه می‌کنند.»

محمدیان تأکید کرد: «ما باید ضمن صیانت از حرمت صنف ناشران جلوی این تخلفات را بگیریم.»

وزارت ارشاد» گفت: «به نظر من، ما بحث فناوری اطلاعات را کنار گذاشته‌ایم و مقتضیات زمانی امروز را درک نکرده‌ایم. امروزه بسیاری از افراد به جای کتاب، سراغ اپلیکیشن‌ها می‌روند، سراغ محتوای کتاب‌های کمک‌آموزشی می‌روند که به شیوه‌های جدید ارائه می‌شوند. امروز ۶۰ هزار کلاس هوشمند در مدارس داریم. چه امکاناتی در آن‌ها وجود دارند؟ آیا از ظرفیت آن‌ها به درستی استفاده می‌شود؟ بیش از ۳۰ سال است که، مباحث قرآن، زبان و مطالب فرهنگی که جزو ارزش‌های ما هستند، در مدارس تدریس می‌شوند، آیا زمان آن نرسیده است که به فکر غنی‌سازی محتوای این مباحث باشیم؟»

وی با تأکید بر اینکه ناشران الکترونیکی که هم‌پای ناشران مکتوب کار می‌کنند، باید فرصت فعالیت داشته باشند، تصریح کرد: «باید سعی کنیم از فضاهایی که با مقتضیات روز متناسب هستند استفاده کنیم و از ناشران الکترونیکی و دیجیتال که پیشرو تجارت آنلاین هستند، حمایت کنیم.»

خبیره، نماینده «سازمان نوسازی مدارس» با طرح سؤالی گفت: «با توجه به مصوبه ۸۲۸ و برنامه زیر نظام‌های تأمین فضا، تجهیزات و فناوری‌ها، وظایفی به عهده سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی گذاشته شده است. سؤال اینجاست که آیا فضای لازم ایجاد شده است؟»

امیری‌نیا، نماینده «دفتر تألیف کتاب‌های درسی» هم با بیان اقدامات انجام شده در دفتر متبوعش گفت: «مشارکت در تولید ویژگی‌ها و اسناد کتاب‌های کمک‌آموزشی، شرکت فعالانه کارشناسان دفتر تألیف کتاب‌های درسی در تولید محتوای استاندارد، و اتخاذ تصمیماتی برای درج اسامی کتاب‌های مناسب در انتهای کتاب‌های درسی، از جمله اقدامات انجام گرفته است.